

บทที่ 1

บทนำ

1. ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

กระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นต่อระบบเศรษฐกิจและการเมือง ส่งผลให้การขยายตัวของเมืองเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของเมืองใหญ่ทั่วโลก การกระจายตัวของอุตสาหกรรมไปสู่เมืองต่างๆ และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมภายในเมือง ประเทศไทยก็ประสบภาวะดังกล่าวด้วยเช่นกัน จากรายงานการขยายตัวของเมือง โดยองค์การสหประชาชาติใน พ.ศ.2536 บ่งชี้ว่าประชากรเมืองจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 45.2 ใน พ.ศ.2533 เป็นร้อยละ 62 ของประชากรในโลกทั้งหมดใน พ.ศ. 2563 และใน พ.ศ. 2543 ชาวยุโรปร้อยละ 75 และประชากรโลกส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองใหญ่ของประเทศที่กำลังพัฒนา (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ,2541 : 97)

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา กระแสโลกได้หันเหจากแนวคิดที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจมาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable development) ซึ่งคำนึงถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและความสมดุลของระบบนิเวศ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ , 2536 : 19) ขณะเดียวกันก็มีการเรียกร้องให้สนใจความเป็นท้องถิ่น (Localization) ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์และการให้อำนาจแก่ประชาชน (People empowerment) หรือการสร้างประชาสังคม (Civil society) ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาแนวคิดการพัฒนาเมือง จึงปรากฏขึ้นได้แก่ชื่อ "Livable Cities" ของธนาคารโลก "Sustainable Cities" ภายใต้แผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ของสหประชาชาติ รวมทั้ง "Healthy Cities" ขององค์การอนามัยโลก (เทศบาลนครสงขลา : 2544 ,2) องค์การอนามัยโลกได้ริเริ่มโครงการ Healthy Cities มาตั้งแต่ พ.ศ. 2528 โดยเน้นให้เป็นภารกิจของการปกครองส่วนท้องถิ่น จนถึง พ.ศ.2539 มีเมืองต่างๆทั่วโลกประมาณ 1,000 เมืองเข้าร่วมโครงการนี้ จนที่ประชุม "Habitat 2" ขององค์การสหประชาชาติยอมรับให้เป็นโครงการดีเด่นด้านการบริหารเมือง ต่อมาองค์การอนามัยโลกได้กำหนด "Healthy Cities for Better Life" เป็นคำขวัญประจำปี 2540 (เทศบาลนครสงขลา : 2544, 9) สำหรับประเทศไทยนั้น กรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข เมื่อ พ.ศ.2538 โดยการสนับสนุนขององค์การอนามัยโลก ได้ริเริ่มโครงการเมืองน่าอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ในพื้นที่ 3 เขต และใน พ.ศ.2540 ได้ขยายโครงการไปยัง

เทศบาล 4 แห่งได้แก่ เทศบาลนครราชสีมา เทศบาลเมืองพนัสนิคม เทศบาลเมืองพะเยา และเทศบาลนครยะลา (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 12, 2544: 2)

นอกจากนั้น รัฐบาลไทยได้เล็งเห็นความสำคัญของเมืองน่าอยู่ คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2542 เห็นชอบในหลักการของการพัฒนาเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยกำหนดให้การพัฒนาเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่เป็นวาระแห่งชาติ และในวันที่ 25 เมษายน 2543 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบตามมติคณะกรรมการพัฒนาเมืองแห่งชาติ กำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม : 2543,95) คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เสนอกลยุทธ์ "เมืองน่าอยู่ ด้วยพลังท้องถิ่น." เข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (เทศบาลนครสงขลา, 2544: 9) โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง ได้พิจารณาและให้ความสำคัญเป็นฐานหลักประการหนึ่งในการจัดทำร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 เนื่องจากต้องการให้มีการสานต่อกระบวนการพัฒนาที่ได้รับเริ่มมาตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาตามแนวทางของ "รัฐธรรมนูญ" อันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิ มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ได้รับจากการกระจายอำนาจ (พนัส ทัศนียานนท์, 2543: 9)

สงขลาเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการศึกษาแห่งหนึ่งของภาคใต้ ทำให้มีการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรซึ่งมีจำนวน 1,210,921 คนในปี 2543 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2544: 5) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเทศบาล เทศบาลนครสงขลา มีจำนวนประชากรถึง 92,102 คนในปี 2543 (กองวิชาการและแผนงานเทศบาลนครสงขลา, 2544: 12) นับตั้งแต่เริ่มต้นการพัฒนาตามแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ.2504 เป็นต้นมา ตลอดระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมาทำให้มีการพัฒนาเมืองในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษา อุตสาหกรรม การค้า และการท่องเที่ยว ทำให้มีการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วจนเกิดการขยายพื้นที่เมืองและชุมชนใหม่ขึ้นหลายพื้นที่ ตั้งแต่ปี 2543 เทศบาลนครสงขลาได้ตอบรับกระแสแนวคิดการพัฒนาเมือง โดยคำนึงถึงเอกลักษณ์และบริบทของท้องถิ่นสงขลาตามวิสัยทัศน์ของเทศบาลนครสงขลาซึ่งประกาศให้เป็น "เมืองน่าอยู่ เมืองน่าเที่ยว" ตามยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเขตพื้นที่ของเทศบาลนครสงขลา ในปี 2544 ทางเทศบาลได้ดำเนินงานตามแนวทาง "สู่เมืองน่าอยู่ด้วยพลังท้องถิ่น" ตามคำขวัญ "ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้างสรรค์ สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง" (เทศบาลนครสงขลา, 2543: 6) โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน

การพัฒนาท้องถิ่น โดยเลือกชุมชนวิสาหกิจเป็นพื้นที่นำร่องในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครสงขลา เนื่องจากชุมชน วิสาหกิจเป็นชุมชนหนึ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากการขยายตัวของเทศบาล จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนหลายด้าน ได้แก่ ระบบนิเวศเสื่อมโทรม ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น ปัญหาน้ำเสีย น้ำท่วม ปัญหาการจราจร ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความจำเป็นต้องแก้ไข (กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครสงขลา, 2544: 59-61)

โครงการสงขลาเมืองน่าอยู่เป็นโครงการที่เกิดขึ้นเพื่อสนองตอบนโยบายสำคัญของรัฐบาลและถือเป็นนโยบายหลักของเทศบาลนครสงขลา ตามกรอบวิสัยทัศน์แผนพัฒนาเทศบาลนครสงขลาที่ว่า สงขลาเป็น "เมืองน่าอยู่ เมืองหลักและเมืองศูนย์กลางของภาคใต้ตอนล่าง" ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ในเขตเทศบาลนครสงขลาส่งผลในทางปฏิบัติมากขึ้น จึงได้มีการจัดทำโครงการวิสาหกิจน่าอยู่เป็นโครงการนำร่องตามนโยบายดังกล่าว ซึ่งพื้นที่ในเขตวิสาหกิจประกอบด้วยซอยต่างๆ จำนวน 20 ซอย และสาเหตุที่เลือกพื้นที่วิสาหกิจเป็นพื้นที่นำร่องของโครงการก็เพราะวิสาหกิจมีสภาพพื้นที่ที่เหมาะสม ทั้งขนาด สภาพความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของสมาชิกชุมชนที่มีความหลากหลายแต่มีฐานะใกล้เคียงกัน โดยโครงการดังกล่าวมุ่งเน้นการพัฒนาคน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนแต่ละซอย ในการแก้ปัญหาต่างๆ การปรับปรุงพัฒนาจัดสภาพที่อยู่อาศัย และการปรับปรุงภูมิทัศน์ เพื่อสร้างความเป็นระเบียบ ความเอื้ออาทร ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการร่วมแรงร่วมใจกันของสมาชิก เพื่อให้เป็นชุมชนที่น่าอยู่น่าอาศัยและเป็นแบบอย่างแก่ชุมชนอื่นๆ (เทศบาลนครสงขลา : 2544 ,3-6)

ทั้งนี้ การดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกระบวนการสำคัญที่จะเอื้อต่อการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่ บทบาทของประชาชนนับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมให้โครงการสงขลาเมืองน่าอยู่บรรลุวัตถุประสงค์ได้ เทศบาลนครสงขลาจึงให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ โดยเน้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการดังกล่าวจึงนับเป็นกรณีที่ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวทางในการดำเนินโครงการ เจือปนไขและปัจจัยในการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมาพบว่ายังไม่มีการศึกษาวิจัยในประเด็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่ในประเทศไทย ทั้งที่เป็นหัวข้อวิจัยที่มีนัยสำคัญต่อการพัฒนาสังคมไทยในระยะยาว งานวิจัยนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาประเด็นแนวทางในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ ในพื้นที่นำร่องของโครงการคือชุมชนวิสาหกิจ เพื่อตอบคำถามในการวิจัย ดังนี้

1. ชุมชนคิดว่า "วชิราน่าอยู่" ควรมีลักษณะเป็นอย่างไร

2. การสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างให้ชุมชนน่าอยู่

ตามแนวทางของเทศบาลนครสงขลา จะทำให้โครงการเมืองน่าอยู่ในพื้นที่นำร่องชุมชนวชิรา บรรลุผลสำเร็จหรือไม่ อย่างไร

3. เงื่อนไขและปัจจัยอะไรบ้างจากปัจจัยต่อไปนี้คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมของชุมชน การบริหารจัดการ กลไกของภาครัฐ เงื่อนไขของภาคประชาชน และองค์กรอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องที่ เชื้อต่อหรือเป็นอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลนครสงขลา

ในการดำเนินโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ เทศบาลนครสงขลา

2.2 เพื่อศึกษาเงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ เทศบาลนครสงขลา

2.3 เพื่อศึกษาผลเบื้องต้นที่เกิดขึ้นจากการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีกรอบแนวคิดในการศึกษาการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ โดยการศึกษาแนวทางการดำเนินการโครงการเมืองน่าอยู่ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการศึกษาขั้นตอน วิธีการและกระบวนการที่ทางเทศบาลนำมาใช้ในการดำเนินการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในพื้นที่ ว่ามีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ทั้งทางกายภาพ และสังคม รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาหรือตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้หรือไม่ เพียงใด เนื่องจากประเด็นสำคัญของเมืองน่าอยู่คือการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการของโครงการ โดยการดำเนินการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนจะก่อให้เกิดความเป็นประชาสังคม ซึ่งการเป็นประชาสังคมนั้นจะนำไปสู่ความเข้มแข็งในชุมชน สามารถทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดจิตสำนึกร่วมกัน เนื่องจากต่างมองเห็นปัญหาที่จะต้องแก้ไขร่วมกัน จึงเกิดการรวมตัวกันทั้งภาครัฐและภาคประชาชน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่จะแก้ปัญหาร่วมกัน ทั้งนี้โดยมีความสมานฉันท์และความเอื้ออาทรต่อกัน แนวคิดหลักของเทศบาลนครสงขลา มีดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมของประชาชนและการพัฒนาคนให้เกิดการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของประชาชนที่อยู่รวมกันในสังคมเป็นโอกาสที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การส่งเสริมให้คนที่มีความแตกต่างกันเข้ามามีส่วนร่วมโดยผ่านกิจกรรมสาธารณะ จึงทำให้มองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน รวมทั้งตระหนักถึงผลที่สืบเนื่องจากปัญหาร่วมกัน (เห็นถึงการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียร่วมกัน) จึงมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ตลอดจนแสวงหาวิธีการที่จะแก้ปัญหาร่วมกัน ในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ นั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีปัจจัยดังต่อไปนี้

1.1 การมีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ ภายภาพและสังคม ทำให้สภาพและปัญหาในชุมชนเป็นที่ประจักษ์ทั่วไป และเป็นฐานของการร่วมคิด ร่วมทำกิจกรรมที่จะแก้ปัญห

1.2 ประสิทธิภาพในการรับ-เข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนอย่างทั่วถึง ระบบการสื่อสารมีความสำคัญต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้เป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นช่องทางที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เกิดความเข้าใจและการเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความตระหนักและเห็นความจำเป็นในการที่จะเข้ามาสร้างสรรค์ชุมชนร่วมกัน โดยใช้วิธีการที่อาสาสมัครและแกนนำของแต่ละชอยพบปะพูดคุย ทำความเข้าใจ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น

1.3 การมีเวทีพบปะและระดมความคิด เวทีพบปะและการประชุมระดมความคิดเป็นกิจกรรมที่สร้างโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วม ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งที่วิธีการร่วมคิดในเวทีสาธารณะที่ทางเทศบาลนัดประชุมอาสาสมัคร ประชุมผู้นำชอย และการประชุมระหว่างอาสาสมัคร ผู้นำชอย และสมาชิกในชอยนั้น ๆ

2. ขั้นตอนในการดำเนินการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามแนวทางที่เทศบาลนครสงขลากำหนดมีดังนี้ (ภาพประกอบ 1)

2.1 แต่งตั้งอาสาสมัครประจำชอย

2.2 จัดอบรมอาสาสมัครประจำชอย

2.3 ประชาสัมพันธ์โครงการ ได้แก่

- การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงสถานีทหารเรือสงขลา
- การประชาสัมพันธ์ผ่านบอร์ดประชาสัมพันธ์จำนวน 24 บอร์ด
- การทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่โดยกลุ่มอาสาสมัครประจำชอย

2.4 สรรหาผู้นำตามธรรมชาติประจำชอย

2.5 จัดประชุมสัมมนาผู้นำตามธรรมชาติเพื่อทำความเข้าใจโครงการ แนวทางการดำเนินงานและกำหนดหรือระบุตัวแกนนำในการสร้างการมีส่วนร่วมร่วมกับอาสาสมัครวิทยาน่าอยู่

2.6 ผู้นำตามธรรมชาติ อาสาสมัคร และสมาชิกในชุมชนร่วมวางแผนแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

3. การศึกษาผลเบื้องต้นที่เกิดจากการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ โดยศึกษาว่าโครงการนี้ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับใด และผลจากการสร้างกระบวนการนั้นก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งการเห็นคุณค่าของการร่วมทำกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนก้าวไปสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในเบื้องต้น

4. การศึกษาเงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ เทศบาลนครสงขลา ประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้

4.1 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมของชุมชน เป็นการศึกษาว่าอาชีพ รายได้ วิถีชีวิตของสมาชิกในซอย และความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนในฐานะปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

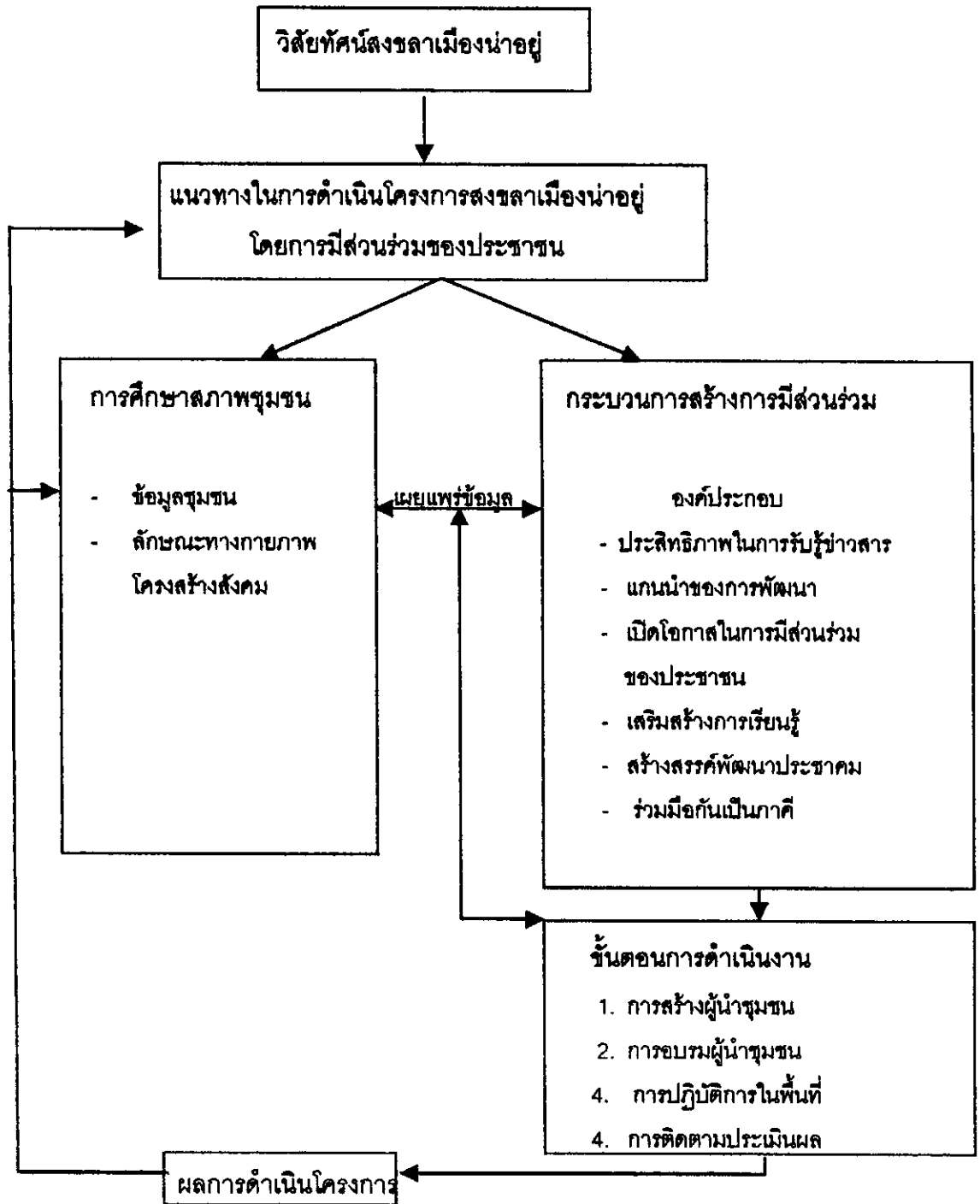
4.2 การบริหารจัดการ เป็นการศึกษาบทบาทของอาสาสมัคร ผู้นำซอยและคณะกรรมการ ในการประสานงาน กระบวนการทำกิจกรรม และการแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบในการทำกิจกรรมต่างๆในซอย

4.3 กลไกของภาครัฐ เป็นการศึกษาวิธีการ ขั้นตอน รวมทั้งกิจกรรมที่ทางเทศบาลนครสงขลาจัดอย่างต่อเนื่องในรูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับเทศบาลในการดำเนินการโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ โดยพิจารณาว่ามีจุดแข็ง และจุดอ่อนที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างไร

4.4 เงื่อนไขของชุมชนและองค์กรอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นการศึกษาประโยชน์ที่เป็นแรงจูงใจให้ประชาชนเข้าร่วมในการแก้ปัญหา ได้แก่ผลประโยชน์ทางกายภาพและผลประโยชน์ทางสังคม

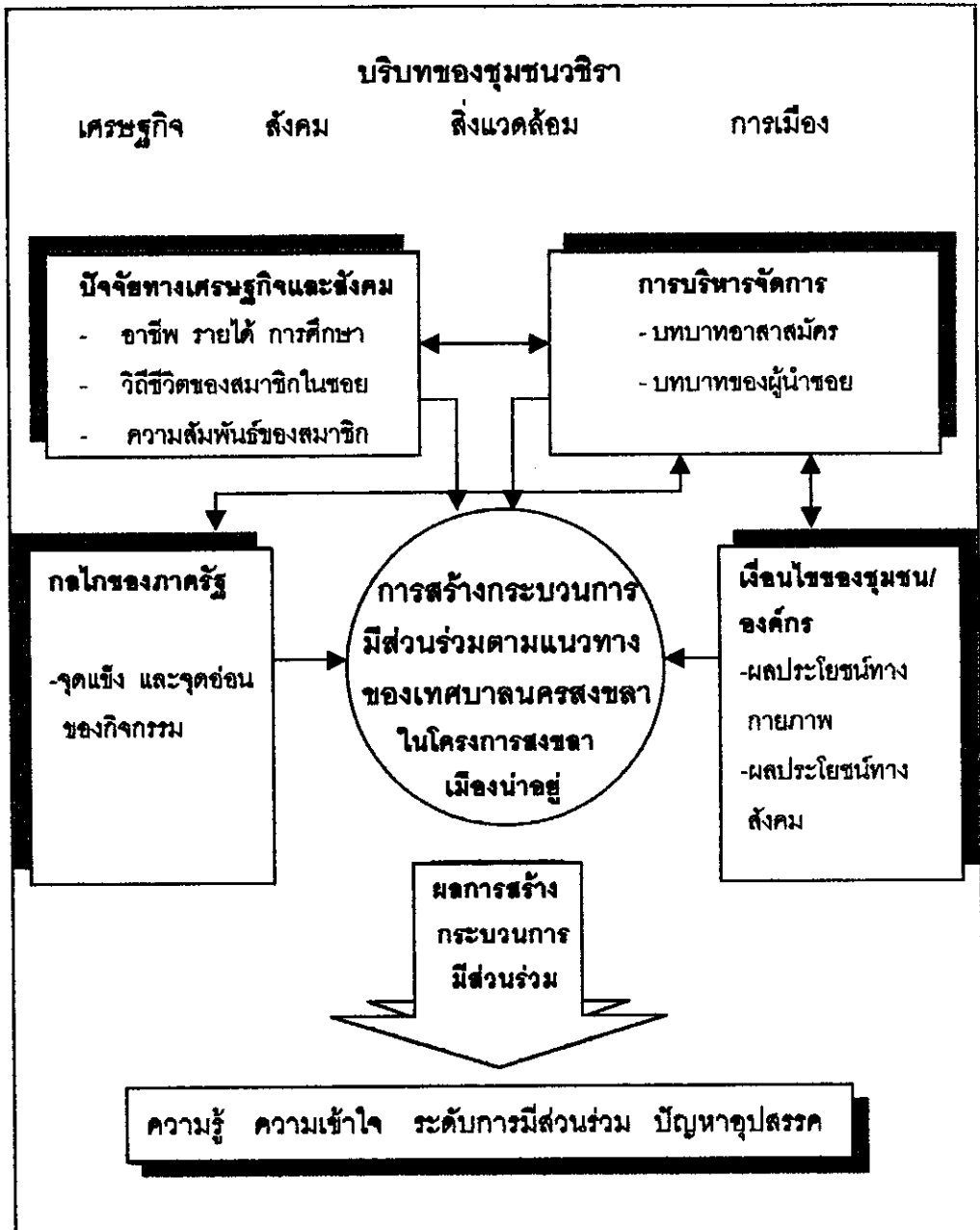
กรอบแนวคิดการศึกษาดังแสดงในภาพประกอบ 2

การสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่
เทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 1 แผนภูมิแสดงการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่
ของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา

ที่มา : คัดแปลงจากขั้นตอนการดำเนินงานของเทศบาลนครสงขลา

ภาพประกอบ 2 แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดการศึกษาการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา
ที่มา : สร้างจากกรอบแนวคิดของผู้วิจัย

4. ความสำคัญประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ทราบถึงกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลนครสงขลา ในการดำเนินโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่

4.2 ทราบถึงเงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ของประชาชน ของเทศบาลนครสงขลา

4.3 ทราบผลเบื้องต้นที่เกิดจากการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน และนำเสนอผลที่ได้จากการศึกษาเสนอต่อเทศบาลนครสงขลา เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงานในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ในระยะต่อไป หรือนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นๆต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ และศึกษาเงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนผลเบื้องต้นที่เกิดจากการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วม รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการ เพื่อเป็นข้อเสนอนะและแนวทางในการดำเนินโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ในระยะต่อไป หรือนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นๆต่อไป พื้นที่ในการศึกษาคือชุมชนวชิรา ซึ่งเป็นชุมชนนำร่องของโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ ของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา ประชากรที่ทำการศึกษได้แก่ครัวเรือนของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนวชิรา จำนวน 2,060 ครัวเรือน โดยทำการศึกษา 2 วิธีตามลำดับ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพในขั้นแรกเพื่อศึกษาการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเลือกขอยที่ทำการศึกษแบบเจาะจงจำนวน 3 ขอย กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาในแต่ละขอยประกอบด้วย อาสาสมัครประจำขอยจำนวน 12 คน คณะกรรมการประจำขอยจำนวน 12 คน ผู้รู้จำนวน 6 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ ในขั้นต่อมาใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณเป็นการศึกษาผลเบื้องต้นที่เกิดขึ้น และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม รวมทั้งปัญหาอุปสรรคจากการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 206 ครัวเรือน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างจากผลการศึกษาเชิงคุณภาพในขั้นแรก

ข้อตกลงเบื้องต้น

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ในการวิจัยครั้งนี้จึงได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นไว้ดังนี้ ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยการใช้แบบสอบถามครัวเรือน อาจจะเป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือภรรยา หรือสมาชิกในครัวเรือนบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็ได้ที่สามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้องและตามความเป็นจริง และข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามไม่ว่าจะได้มาจากบุคคลใดก็ตามถือว่าไม่มีความแตกต่างกัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

วิสัยทัศน์ (vision) หมายถึงศักยภาพในการหยั่งรู้อะไรที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยอาศัยข้อมูล ข้อเท็จจริง หรือความรู้และพลังแห่งจินตนาการ เป็นการสร้างภาพในอนาคตเพื่อกำหนดทิศทางการทำงาน

อาสาสมัครวัยชรา หมายถึงกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงานในพื้นที่เพื่อสร้างความเข้าใจ ดำเนินการสรรหาผู้นำตามธรรมชาติ ประสานการดำเนินงานในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ระหว่างประชาชนกับเทศบาล

ผู้นำตามธรรมชาติ หมายถึงบุคคลที่ได้รับการเลือกจากประชาชนให้เป็นตัวแทนของประชาชนในชอนั้นๆ

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการที่ภาครัฐคือเทศบาลส่งเสริม สนับสนุน รวมทั้งสร้างโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมแก้ปัญหาในชุมชนในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ โดยใช้กิจกรรมการรวมกลุ่มรูปแบบต่างๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาให้เป็นเมืองน่าอยู่

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงองค์ประกอบและกิจกรรมที่จัดขึ้นในโครงการที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชน

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงระดับที่ทางเทศบาลนครสงขลาได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ทั้ง 5 ขั้นตอนว่ามีมากหรือน้อยเพียงใดใน 5 ระดับ ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนวทางการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ผลของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงผลที่เกิดขึ้นในเบื้องต้นในการดำเนินโครงการ ได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเมืองให้น่าอยู่โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

ครัวเรือน หมายถึงบุคคลเดียวหรือหลายคนซึ่งอาศัยอยู่ในบ้านหรือที่อยู่อาศัยเดียวกัน

ประชาสังคม หมายถึงสมาชิกในชุมชนที่มีความหลากหลาย เช่นด้านอาชีพ ด้านเศรษฐกิจ อายุ เพศ รวมกลุ่มกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

แรงจูงใจ หมายถึงการมองเห็นว่าจะได้ประโยชน์จากสิ่งตอบแทนที่ตนทำไป

กล่าวโดยสรุป การสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่ทางเทศบาลได้จัดกิจกรรมตามขั้นตอนที่คาดหวังว่าจะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ โดยคำนึงถึงบริบทของชุมชนเป็นฐาน รวมทั้งองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการย่อมส่งผลต่อประชาชนโดยรวม การมีส่วนร่วมของประชาชนจะมากหรือน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการ กลไกของภาครัฐ รวมทั้งเงื่อนไขของชุมชนหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพในพื้นที่จำนวน 3 ชอย และใช้วิธีการเชิงปริมาณในการสุ่มตัวอย่างครัวเรือนจากครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชอยจำนวน 20 ชอย ซึ่งจะนำเสนอรายละเอียดในบทต่อไป